บทความแปล

“ข้อแนะนำเกี่ยวกับภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์”

เกรียงไกร เกิดศิริ
ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

เอกสาร *“ข้อแนะนำเกี่ยวกับภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์”* แปลจากเอกสาร *“UNESCO Recommendation on the Historic Urban Landscape”* ที่องค์กรวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)) ได้รับรองในการประชุมสามัญประจำปี เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2554 ซึ่งถือเป็นแนวทาง และเครื่องมือการบริหารจัดการว่าด้วย *“ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์”* ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเป็นเครื่องมือบูรณาการนโยบายเข้ากับการปฏิบัติเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมสรรค์สร้างโดยมีเป้าหมายที่จะผลักดันให้การพัฒนาเมืองเคารพในคุณค่าของมรดกธรรมชาติและวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์

โดยที่ประชุมสามัญองค์กรวิทยาศาสตร์และวัฒนรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้แนะนำให้ประเทศภาคีสมาชิกนำไปประยุกต์ใช้ในแนวทางที่เหมาะสมกับประเทศของตน กล่าวคือ ประยุกต์ใช้แนวทางของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือใหม่สำหรับบริบทที่มีลักษณะเฉพาะ; เผยแพร่แนวทางของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์อย่างกว้างขวางข้ามพรมแดนรัฐชาติ; ส่งเสริมให้มีการนำแนวทางเรื่องภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ทั้งทางตรง และการประยุกต์สนับสนุนเชิงนโยบาย และมีการตรวจสอบผลกระทบของการอนุรักษ์และการบริหารจัดการเมืองประวัติศาสตร์ สำหรับแนวทางการปฏิบัติต่อไปสำหรับประเทศภาคีสมาชิก และหน่วยงานท้องถิ่นควรนำไปประยุกต์ใช้ต่อ คือ การจัดทำการสำรวจและการทำแผนที่ของเมืองเพื่อแสดงเนื้อหาของทรัพยากรทางธรรมชาติ, ทรัพยากรทางวัฒนธรรม และทรัพยากรมนุษย์; ส่งเสริมให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนและปรึกษากับผู้มีส่วนได้-เสีย สำหรับคุณค่าด้านต่างๆ ที่จะรักษาและส่งผ่านคุณลักษณะไปยังคนรุ่นหลัง; บูรณาการคุณค่ามรดกเมืองและสถานภาพของเมืองเข้าสู่กรอบการพัฒนาเมือง เพื่อออกแบบตัวชี้วัดของพื้นที่เปราะบางสูงต้องการวางผังที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง และรวมไปถึงการออกแบบสถาปัตยกรรม การพัฒนาโครงการในพื้นที่เปราะบางดังกล่าว; จัดลำดับความสำคัญของการอนุรักษ์และการพัฒนาของพื้นที่; สร้างแนวร่วมที่เหมาะสม และกำหนดกรอบของท้องถิ่นในการระบุโครงการอนุรักษ์และพัฒนา ตลอดจนการพัฒนากลไกสำหรับการประสานกับกิจกรรมที่หลากหลายระหว่างผู้ปฏิบัติที่แตกต่าง ทั้งในส่วนภาคราชการ และเอกชน ซึ่งข้อแนะนำดังกล่าวนี้จึงมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อแนวคิดในการบริหารจัดการเมืองประวัติศาสตร์ที่ยังมีพลวัตเพื่อนำแนวความคิดไปประยุกต์ใช้ต่อไป

คำสำคัญ: ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ | ภูมิทัศน์ย่านประวัติศาสตร์ | ยูเนสโก

The Recommendation on the Historic Urban Landscape

Kreangkrai Kirdsiri
Department of Architecture, Faculty of Architecture
Silpakorn University

Abstract

This article is a Thai translation of *"UNESCO Recommendation on the Historic Urban Landscape"* that was adopted at UNESCO's General Conference on 10 November 2011. The recommendation is a guideline and tool for dealing with historic urban landscape by means of integrating policies and implementation in order to preserve the built environment. Its purpose is to steer urban development in the direction whereby natural and cultural heritages that form part of the historic urban landscape are accorded the value and respect that they warrant.

The Conference suggested that Member States take appropriate steps to: adapt this new instrument to their specific contexts; disseminate it widely across their national territories; facilitate implementation through formulation and adoption of supporting policies; and to monitor its impact on the conservation and management of historic cities. It further recommended that Member States and relevant local authorities identify within their specific contexts, the critical steps to implement the Historic Urban Landscape approach, which may include the following:to undertake comprehensive surveys and mapping of the city's natural, cultural and human resources; to reach consensus using participatory planning and stakeholder consultations on what values to protect for transmission to future generations and to determine the attributes that carry these values; to assess vulnerability of these attributes to socio-economic stresses and impacts of climate change; to integrate urban heritage values and their vulnerability status into a wider framework of city development, which shall provide indications of areas of heritage sensitivity that require careful attention to planning, design and implementation of development projects; to prioritize actions for conservation and development; to establish the appropriate partnerships and local management frameworks for each of the identified projects for conservation and development, as well as to develop mechanisms for the coordination of various activities between different actors, both public and private.

Key Word: Historic Urban Landscape | HUL | UNESCO

1. บทนำ

บทความนี้แปลจาก *"UNESCO Recommendation on the Historic Urban Landscape"* เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชา 261 511 นิเวศวิทยาวัฒนธรรม และภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Ecology and Cultural Landscape) หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมรดกทางสถาปัตยกรรมกับการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังมุ่งหมายว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจในประเด็นเรื่องการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ในบริบทร่วมสมัย ตลอดจนการพัฒนาเมืองบนฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ทั้งนี้ *"ข้อแนะนำว่าด้วยภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์"* ได้ผ่านการรับรองในการประชุมสามัญคณะกรรมการยูเนสโกส เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 ซึ่งมีประเด็นการพิจารณาในเรื่อง *"พื้นที่เมืองประวัติศาสตร์"* อันเป็นพื้นที่ที่พรั่งพร้อมไปด้วยความหลากหลายของมรดกวัฒนธรรมที่มนุษยชาติมีร่วมกัน ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้มีพัฒนาการผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนไปมาในแต่ละยุคสมัย เมื่อพิจารณาลงในเนื้อของเมืองจะพบหลักฐานสำคัญที่บ่งชี้ถึงปฏิสัมพันธ์ และความพยายามของมนุษย์ในการปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตในสถานที่นั้นๆ ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับกาลเวลา ทั้งนี้ ยังส่งเสริมแนวคิดเรื่องการให้ความสำคัญต่อมรดกวัฒนธรรมเมืองในฐานะที่เป็นพื้นที่ทางสังคมและสั่งสมของวัฒนธรรมของมนุษยชาติ ตลอดจนในปัจจุบันก็มีมูลค่าในแง่ของสินทรัพย์ทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ การดำรงอยู่ผ่านมิติทางประวัติศาสตร์ได้สะท้อนถึงความสำเร็จขั้นสูงของมนุษย์ในการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ การสรรค์สร้างทางวัฒนธรรม ตลอดจนการสั่งสมของจารีตนิยม และประสบการณ์ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ โดยตระหนักถึงพลวัติตามธรรมชาติของเมือง

มีข้อสังเกตว่า ความถี่และความรวดเร็วของการพัฒนาที่ปราศจากการจัดการได้สร้างความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพแก่เมือง รวมไปถึงที่ตั้งของเมืองเหล่า ซึ่งอาจก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างแยกส่วน และการเสื่อมสภาพลงของมรดกเมืองอันจะส่งผลกระทบในคุณค่าด้านต่างๆ ทั้งในระดับชุมชนตลอดจนถึงระดับสากล นอกจากนั้น มีข้อสังเกตว่า เมืองยังสัมพันธ์กับกระบวนการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร, การเปิดตลาดเสรี และการกระจายตัวในระดับสากล รวมไปถึงการท่องเที่ยวที่เน้นปริมาณ การผูกขาดตลาดมรดกวัฒนธรรม รวมถึงสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง ซ้ำแล้วเงื่อนไขอันตึงเครียดต่างๆ เหล่านี้ยังมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้เมืองหลายเมืองต้องพัฒนาอยู่ภายใต้ความกดดันและความท้าทาย

ดังนั้น การพิจารณาซึ่งการสนับสนุนให้เกิดการคุ้มครองมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมจึงต้องเน้นแนวทางการบูรณาการการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ของเมือง การบริหารจัดการ และการวางแผนเชิงกลยุทธในกระบวนการทำงานตั้งแต่ระดับชุมชน และการวางผังเมือง เช่น ว่าด้วยสถาปัตยกรรมร่วมสมัย และการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมืองที่จะเป็นเครื่องมือทางภูมิทัศน์ที่ช่วยธำรงรักษาอัตลักษณ์ของเมือง ซึ่งการพิจารณาถึงหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องเอื้อไปสู่การพิทักษ์รักษาทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ ตลอดจนการปฏิบัติการปกป้องมรดกเมือง และการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน คือ เงื่อนไขที่จำเป็นต้องมีในการพัฒนา

ข้อสังเกตต่อมาว่าด้วยเรื่องของวิวัฒนาการของแนวความคิดเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรม และแนวทางปฏิบัติของการบริหารจัดการสิ่งเหล่านั้น ซึ่งต้องผสานทั้งการปฏิบัติการในระดับชุมชนและระดับนานาชาติเพื่อทำให้เป็นประโยชน์สูงสุดในการแนวทางนโยบาย และวิธีการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย

โดยปรารถนาที่จะสร้างเสริมและขยายเครื่องมือที่มีมาตรฐาน และหลักการที่ตั้งไว้ให้เป็นเครื่องมือในระดับนานาชาติ โดยแนะนำให้ประเทศภาคีสมาชิกภาคี นำไปใช้ปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์และกรอบที่เหมาะสม และกำหนดแนวทางการชี้วัดตามกรอบการบัญญัติของสถาบันที่ออกกฎบูรณาการกับมุมมองที่จะประยุกต์ใช้หลักการและบรรทัดฐาน ที่กำหนดไว้ตามข้อกำหนดภายให้เขตอำนาจนั้น นอกจากนี้ ยังแนะนำให้ประเทศภาคีสมาชิกนำข้อแนะนำไปปฏิบัติใช้ในทุกระดับ ทั้งกับองค์กรระดับชุมชน องค์กรระดับชาติ และองค์กรระดับภูมิภาค รวมไปถึงสถาบันต่าง หน่วยงานให้บริการที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักถึงวิธีปกป้อง อนุรักษ์ และบริหารจัดการพื้นที่ประวัติศาสตร์ของเมืองที่มีรวมถึงพื้นที่ตั้งทางกายภาพด้วย

2. ปฐมบท

ในช่วงสมัยของเรามีหลักฐานประจักษ์ว่าเป็นช่วงเวลาที่มนุษย์มีการโยกย้ายถิ่นฐานมากที่สุดในหน้าประวัติศาสตร์ โดยประชากรมากกว่าครึ่งของโลกได้อาศัยอยู่ในเขตเมือง ทำให้เมืองทวีความสำคัญมากขึ้นในฐานะของจักรกลแห่งการเจริญเติบโต เมืองยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงเป็นเปิดโอกาสให้มีการจ้างงาน และการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการและแรงบันดาลใจของมนุษย์

การเติบโตอย่างรวดเร็ว และการขาดการควบคุมกระบวนการกลายเป็นเมือง บ่อยครั้งที่ส่งผลกระทบต่อสังคม และการกระจายตัวเชิงพื้นที่ และการเสื่อมสภาพลงอย่างรุนแรงของสภาพแวดล้อมของเมืองจะส่งกระทบไปยังชุมชนชนบทที่อยู่รายรอบ สังเกตได้จากความหนาแน่นของอาคารที่มีจำนวนมากเกินไป รูปแบบที่เหมือนๆกันและความซ้ำซาก ขาดพื้นที่สาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอ ปัญหาสุขภาพและความยากจน ทำให้เกิดสังคมแบบปัจเจก การพัฒนาอย่างไม่สมดุลที่เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหามลภาวะ และเพิ่มความเสี่ยงด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น

“มรดกเมือง (Urban Heritage)” หมายรวมทั้งองค์ประกอบที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมต่างๆ ทั้งนี้ ถือว่ากุญแจของทรัพยากรในการเพิ่มศักยภาพในพื้นที่เมืองให้น่าอยู่ ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรและสภาพความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่เมือง สนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจ และการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในระดับใหญ่ ซึ่งในอนาคตของมนุษยชาติจะถึงจุดเปลี่ยนที่จะต้องมีการวางแผนและจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การวางผังเมือง และการบริหารจัดการทรัพยากร การอนุรักษ์จะกลายมาเป็นที่กลยุทธ์ในการสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตของเมืองและคุณภาพชีวิตบนพื้นฐานของความยั่งยืน

จากบทเรียนที่ผ่านมากว่าครึ่งศตวรรษให้ข้อคิดว่า การอนุรักษ์มรดกเมือง คือ ประเด็นสำคัญที่จะมีบทบาทมากขึ้นในฐานะของนโยบายสาธารณะ และจะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย สิ่งนี้คือความรับผิดชอบอันจำเป็นที่ต้องพิทักษ์รักษาคุณค่ารวมไปถึงการสร้างคุณประโยชน์ด้านต่างๆ จากมรดกทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ อย่างไรก็ดี กระบวนทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ให้ความสำคัญแก่สิ่งก่อสร้างในลักษณะของอนุสรณ์สถานมาสู่การให้ความหมายและการรับรู้ที่กว้างขวางในลักษณะของสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคม วัฒนธรรม และกระบวนการทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้การอนุรักษ์คุณค่าของเมืองควรจะเชื่อมโยงโดยการปรับเปลี่ยนนโยบายให้ตอบรับกับแนวความคิด และการสร้างเครื่องมือใหม่เพื่อมาตอบรับกับวิสัยทัศน์นี้

ข้อเสนอนี้ มุ่งหมายให้เกิดการบูรณาการและการกำหนดกรอบเกณฑ์ของกลยุทธ์มรดกเมืองให้ผสานเข้ากับเป้าหมายในภาพรวมของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อสนับสนุนให้ภาคราชการ และเอกชนนำไปปฏิบัติใช้โดยมีเป้าหมายในการพิทักษ์ และเพิ่มศักยภาพในสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างให้มีคุณภาพ ข้อแนะนำในแนวทางปฏิบัติว่าด้วยภูมิทัศน์ในการจำแนกแยกแยะ การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการพื้นที่ทางประวัติศาสตร์เข้ากับบริบทที่กว้างขวางของเมือง โดยพิจารณาถึงสหสัมพันธ์ระหว่างกันของรูปทรงทางกายภาพ การจัดพื้นที่ และเครือข่ายการเชื่อมโยงกับภูมิลักษณ์ทางธรรมชาติและที่ตั้ง รวมไปถึงคุณค่าทางสังคม คุณค่าทางวัฒนธรรม และคุณค่าทางเศรษฐกิจ

ข้อแนะนำนี้ขึ้นอยู่กับนโยบาย การกำกับ และการจัดการ ที่ให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้-เสียทุกภาคส่วน รวมทั้งระดับชุมชนท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ รวมทั้งหน่วยงานภาคเอกชนต่างๆ ที่มีบทบาทสัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาเมือง

ข้อแนะนำนี้เขียนขึ้นจาก 4 ประเด็นหลักของข้อแนะนำขององค์การ UNESCO ที่ว่าด้วยการพิทักษ์รักษามรดกซึ่งรับรู้กันว่าเป็นประเด็นแนวความคิด และหลักการที่สำคัญและถูกต้องของประวัติศาสตร์และการปฏิบัติการในการอนุรักษ์ที่ผ่านมา นอกจากนี้ แนวปฏิบัติในการอนุรักษ์ และกฎบัตรสมัยใหม่ ได้กล่าวถึงมิติอันซับซ้อนของมรดกทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ ซึ่งต่างก็เป็นรากฐานของข้อแนะนำนี้ทั้งหมด

3. คำนิยาม

"ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ (The Historic Urban Landscape)" คือ พื้นที่ของเมืองที่รับรู้ว่าเป็นผลจากการสั่งสมขึ้นจากประวัติศาสตร์ของคุณค่าและคุณลักษณะทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ การขยายแนวคิดของ *"ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์"* หรือ *"ศูนย์รวม"* ออกไปสู่การขยายแนวคิดให้ครอบคลุมถึงบริบทที่เกี่ยวเนื่องต่างๆ และสภาพภูมิศาสตร์ของที่ตั้งเมืองด้วย

บริบทที่กว้างขึ้นนี้ประกอบด้วยสภาพภูมิประเทศ ธรณีสัณฐาน อุทกวิทยา และลักษณะทางธรรมชาติที่โดดเด่นของพื้นที่ สภาพแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นทั้งในยุคประวัติศาสตร์และยุคร่วมสมัย โครงสร้างพื้นฐานที่อยู่เหนือและใต้พื้นดิน พื้นที่โล่งและสวน รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และและการจัดการเชิงพื้นที่ ตลอดจนการรับรู้ และความสัมพันธ์เชิงทัศน์ ตลอดจนองค์ประกอบอื่นๆ ทั้งหมดของโครงสร้างเมือง นอกจากนี้ยังรวมไปถึงสังคม และการปฏิบัติการทางวัฒนธรรมและคุณค่า กระบวนการ

ทางเศรษฐกิจ และมหายรวมไปถึงมิติของมรดกทางวัฒนธรรมนามธรรมในฐานะของความสัมพันธ์กับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

คำนิยามนี้ได้ให้หลักเกณฑ์พื้นฐานสำหรับวิธีการบ่งชี้ การประเมิน การสนทนา และการจัดการภูมิทัศน์ ย่านประวัติศาสตร์ที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ ภายในกรอบภาพรวมของการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ มีวัตถุประสงค์ที่จะอนุรักษ์คุณภาพของสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เพิ่มศักยภาพการปรับปรุงการใช้งานของพื้นที่ในเมืองให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน อีกทั้งการยอมรับลักษณะที่เปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ในเมือง และการส่งเสริมความหลากหลายทางด้านสังคมและการใช้งานของพื้นที่ รวมไปถึงเป้าหมายของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของเมือง การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นรากฐานในความสัมพันธ์ที่สมดุลและยั่งยืน ระหว่างเมืองกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคตกับ มรดกที่ตกทอดมาจากอดีต

แนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ มีแนวคิดว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญของมนุษย์ การพัฒนาสภาพสังคมและระบบเศรษฐกิจและการหาเครื่องมือในการจัดการกายภาพและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อทำให้มั่นใจว่าการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่กลมกลืน และบูรณาการเข้ากันได้กับมรดกวัฒนธรรมในที่ตั้งทางประวัติศาสตร์ และสอดคล้องกับบริบทของภูมิภาคด้วย

แนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ ได้เรียนรู้จากประเพณีและแนวความคิดของชุมชนท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็ให้ความเคารพคุณค่าชุมชนในระดับชาติและนานาชาติ

4. ความท้าทายและโอกาสสำหรับการจัดภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์

ข้อเสนอแนะในปัจจุบันของยูเนสโก ให้ความสำคัญกับบทบาทของย่านประวัติศาสตร์ในสังคมสมัยใหม่ ทั้งยังให้ระบุถึงภัยคุกคามประเภทต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์โดยการออกกฎหมาย นโยบายและแนวทางเพื่อตอบสนองความท้าทายดังกล่าว

การจัดการภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ สะท้อนให้เห็นถึงความจริงที่ว่า การใช้กฎหมายและการปฏิบัติ เพื่ออนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในเขตเมืองมีการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารสามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ กับความท้าทายและการสร้างโอกาสใหม่ๆ นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์สนับสนุนให้ชุมชน เกิดการพัฒนาและการปรับตัวไปในขณะที่ยังรักษาอัตลักษณ์และคุณค่าของประวัติศาสตร์ความทรงจำและสิ่งแวดล้อมยังคงรักษาไว้ได้ด้วย

ในทศวรรษที่ผ่านมานั้น ประชากรที่อยู่อาศัยในเมืองเพิ่มจำนวนขึ้นมากอันส่งผลต่อขนาดของเมือง และความเร็วในการพัฒนาเมืองโดยตรงด้วย และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การย้ายมาตั้งถิ่นฐานในเมือง ย่านประวัติศาสตร์ของเมืองหลายเมืองในภูมิภาคต่างๆ ของโลกกลายเป็นศูนย์กลางเมืองและเป็นตัวขับเคลื่อนการเติบโตของเศรษฐกิจ เกิดแบบแผนใหม่ทางวัฒนธรรมและวิถีสังคม อันเป็นผลให้เมืองตกอยู่ภายใต้แรงกดดันในหลากหลายมิติ ได้แก่

4.1 ความเป็นเมือง และโลกาภิวัตน์

การเติบโตของเมืองได้เปลี่ยนแก่นหลักของอัตลักษณ์พื้นที่เมืองย่านประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมาก กระบวนการโลกาภิวัฒน์ส่งผลกระทบอย่างสูงต่อคุณค่าตั้งแต่ในระดับชุมชนและระดับพื้นที่เมือง รวมไปถึงที่ตั้งของเมืองด้วย รวมไปถึงส่งผลต่อแนวความคิดและโลกความเป็นจริงของผู้อยู่อาศัยและผู้ใช้เมือง ในอีกทางหนึ่งกระบวนการกลายเป็นเมืองได้สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมไปถึงการยกระดับคุณภาพชีวิต และอัตลักษณ์ของพื้นที่เมือง แต่ในอีกด้านหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีการจัดการความเปลี่ยนแปลงเรื่องความหนาแน่น และการเติบโตของเมืองจะลดทอนสำนึกของถิ่นที่ (Sense of Place), องค์รวมของกายภาพเนื้อเมือง และอัตลักษณ์ของชุมชนลงได้ ซึ่งบางชุมชนประวัติศาสตร์ได้สูญเสียหน้าที่ ขนบประเพณี รวมทั้งประชากรลงไป แนวทางการจัดการภูมิทัศน์เมืองอาจช่วยในการจัดการและบรรเทาผลกระทบดังกล่าวลงได้

4.2 การพัฒนา

กระบวนการทางเศรษฐกิจหลายแนวทางได้เสนอวิธีการเพื่อบรรเทาความยากจนของคนในเมืองและส่งเสริมการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ การประยุกต์ใช้นวัตกรรมสมัยใหม่ เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) เพื่อการวางผังเมือง และการวางผัง และการออกแบบ และการก่อสร้างอาคารอย่างยั่งยืน สามารถช่วยพัฒนาเมืองพร้อมกับเพิ่มคุณภาพชีวิตได้เมื่อมีการจัดการภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์อย่างดังกล่าวอย่างเหมาะสม การมีหน้าที่ใช้สอยใหม่ เช่น การบริการและการท่องเที่ยว เป็นรูปแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่สำคัญที่สามารถนำไปสู่การยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน และการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรม เกิดเมื่อเศรษฐกิจมีความมั่นคง สังคมที่หลากหลาย และมีการใช้งานเพื่ออยู่อาศัย หากไม่มีโอกาสเหล่านี้ก็มีแนวโน้มที่การอนุรักษ์จะไม่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เหมือนกับการดำเนินการในลักษณะที่มีผลไม่เพียงพอและไม่เหมาะสม ส่งผลต่อการทำลายสินทรัพย์มรดกทางวัฒนธรรม เกิดความสูญเสียไม่สามารถสืบต่อให้คนรุ่นถัดไป

4.3 สิ่งแวดล้อม

การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีการปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เข้ากับภูมิอากาศ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม รวมไปถึงผลกระทบจากภัยพิบัติต่างๆ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ก่อให้เกิดความท้าทายการจัดการสภาพแวดล้อมเมืองของพวกเรา คำนึงถึงสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการใช้น้ำและพลังงาน เป็นวิธีการและรูปแบบใหม่สำหรับการใช้ชีวิตในเมืองที่ต้องอยู่บนฐานของการคำนึงความเปราะบางทางด้านนิเวศวิทยาและการปฏิบัติที่มุ่งเสริมสร้างด้านความยั่งยืนและคุณภาพชีวิตในสังคมเมืองซึ่งมีแนวทางหลากหลาย อย่างไรก็ตาม ควรหมายรวมมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การเปลี่ยนแปลงย่านประวัติศาสตร์สามารถส่งผลกระทบทางลบและความขัดแย้งอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจจะเกิดในเวลาอันสั้น แต่จะส่งผลกระทบอยู่อย่างยาวนาน การจัดการภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ จะช่วยในการจัดการและบรรเทาผลกระทบดังกล่าวได้

4.4 นโยบาย

นโยบายการอนุรักษ์ผังเมืองสมัยใหม่ที่สะท้อนในคำแนะนำและกฎบัตรนานาชาติ ซึ่งมีการจัดระบบการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์เมือง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันและอนาคตมีความท้าทายที่จะต้องนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติเป็นนโยบายสาธารณะใหม่ที่จะมีการบ่งชี้และพิทักษ์ลำดับชั้นทางประวัติศาสตร์และจัดการความสมดุลของวัฒนธรรมและคุณค่าของธรรมชาติในสภาพแวดล้อมแบบชุมชนเมือง

การอนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ ควรจะบูรณาการกับการวางแผนเชิงนโยบายและการปฏิบัติ และคำนึงถึงบริบทโดยรอบด้วย นโยบายควรมีวิธีการที่เอื้อให้เกิดกระบวนการที่สมดุลของการอนุรักษ์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ควรเน้นความสำคัญเป็นพิเศษในเรื่องความกลมกลืน, ความสมดุลของการแทรกแซงของความร่วมสมัยกับพื้นที่ย่านประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรับผิดชอบของเหล่าผู้มีส่วนได้-เสีย ดังต่อไปนี้

(ก) รัฐภาคีควรผสานแผนการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์กับนโยบายวาระแห่งชาติในพัฒนาแห่งชาติและวาระการประชุมให้เป็นไปตามแนวทางการจัดการภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมือง ภายใต้กรอบนี้หน่วยงานควรจัดทำแผนพัฒนาเมืองโดยคำนึงถึงการใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่า รวมทั้งภูมิทัศน์และมรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงส่วนประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(ข) ภาคราชการ และภาคเอกชนที่เป็นผู้มีส่วนได้-เสียควรให้ความร่วมมือระหว่างกัน อนึ่ง การทำงานร่วมกันเพื่อให้มั่นใจว่าทุกฝ่ายจะได้รับประโยชน์จากแนวทางของการจัดการภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์

(ค) องค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรบูรณาการการแนวทางการจัดการภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เข้ากับกลยุทธ์ แผนงาน และการดำเนินการขององค์กรด้วย

(ง) องค์กรเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาและเผยแพร่เครื่องมือและแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการนำไปปฏิบัติใช้แนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์

หน่วยงานราชการทุกระดับ ส่วนท้องถิ่น ส่วนภูมิภาค ประชาชาติ/สหพันธรัฐ ควรตระนักถึงความรับผิดชอบที่จะให้คำจำกัดความ รายละเอียดการดำเนินงานและการประเมินผล นโยบายการอนุรักษ์ย่านประวิติศาสตร์ โดยนโยบายนี้ควรอยู่ภายใต้การเข้ามามีส่วนร่วมโดยผู้ถือผลประโยชน์ร่วมทั้งหมด และการประสานงานกับภาคสถาบันการศึกษา และจากหลายๆ ภาคส่วน

4.5 เครื่องมือ

แนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ หมายถึง การประยุกต์ใช้เครื่องมือแบบดั้งเดิมและนวัตกรรมใหม่ๆ ของแต่ละช่วงเวลาซึ่งถูกปรับใช้ให้เข้ากับสภาพบริบทท้องถิ่น เครื่องมือบางอย่างจำเป็นต้องมีการพัฒนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับผู้ถือหุ้นที่แตกต่างกัน อาจจะรวมถึง:

(ก) ข้อตกลงและเทศบัญญัติ ควรมีความเกี่ยวข้องกับความหลากหลายของผู้มีส่วนได้-เสียและส่งเสริมให้สามารถระบุค่าความสำคัญในพื้นที่ของเมือง พัฒนาวิสัยทัศน์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความหลากหลาย การตั้งเป้าหมาย และเห็นด้วยกับการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการ

พัฒนาอย่างยั่งยืน เครื่องมือเหล่านี้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงในระบบการจัดการของเมือง ควรจะอำนวยความสะดวกในการเจรจาข้ามพรมแดนวัฒนธรรม โดยการเรียนรู้จากชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ประเพณี ค่านิยม ความต้องการและความปรารถนา อีกทั้งการประนีประนอมและการต่อรองระหว่างกลุ่มกับผู้สนใจที่เกิดความขัดแย้งกัน

(ข) ความรู้และเครื่องมือการวางแผน ควรจะช่วยพิทักษ์ความสมบูรณ์และความจริงแท้ของคุณลักษณะของมรดกวัฒนธรรมเมือง นอกจากนี้ ยังควรอนุญาตให้มีการรับรู้ถึงความสำคัญทางวัฒนธรรมและความหลากหลาย และจัดให้มีการตรวจสอบและจัดการความเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและพื้นที่ของเมือง เครื่องมือเหล่านี้อาจจะรวมถึงเอกสารและการทำแผนที่ของลักษณะทางวัฒนธรรม มรดกทางสังคมและการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ควรได้รับการฟ้องร้องเพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในกระบวนการตัดสินใจในกรอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(ค) ระบบการกำกับดูแล ควรสะท้อนถึงเงื่อนไขต่างๆ ของท้องถิ่น รวมถึงมาตรการและกฎระเบียบที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และการจัดการของคุณลักษณะทางกายภาพและนามธรรมของมรดกวัฒนธรรมเมือง รวมทั้งคุณค่าทางสังคม คุณค่าของสิ่งแวดล้อม และคุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณีและจารีตควรได้รับการยอมรับและส่งเสริมหากเป็นไปได้

(ง) เครื่องมือทางการเงิน ควรจะมุ่งเป้าไปที่การสร้างศักยภาพและการสนับสนุนการใช้นวัตกรรมในการพัฒนาและจัดหาเงินทุน นอกเหนือจากนั้นควรพิจารณาแหล่งทุนจากภาครัฐ และแหล่งทุนในระดับนานาชาติ เครื่องมือทางการเงินควรจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมให้เกิดการลงทุนภาคเอกชนในระดับท้องถิ่น สินเชื่อขนาดเล็ก และสภาพทางการเงินที่ยืดหยุ่นอื่นๆ เพื่อสนับสนุนองค์กรท้องถิ่น เช่นเดียวกับความหลากหลายของหุ้นส่วนต่างๆ ซึ่งเป็นแนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในทางการเงินด้วย

4.6 การเสริมสร้างศักยภาพ, การวิจัย, ข้อมูล และกระบวนการสื่อสาร

การพัฒนาและการเสริมสร้างศักยภาพด้านต่างๆ ต้องด้วยผู้มีส่วนได้-เสียหลัก ได้แก่ ชุมชน ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารจัดการ นอกเหนือไปจากการรวบรวมความเข้าใจในแนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์และการดำเนินงาน การเสริมสร้างศักยภาพให้มีประสิทธิภาพนั้นต้องผสานความร่วมมือของผู้มีส่วนได้-เสีย โดยมีวัตถุประสงค์ในการนำไปสู่การประยุกต์ใช้ข้อแนะนำนี้ในบริบทที่สัมพันธ์กับระดับภูมิภาคแต่มีการกำหนดขอบเขตและการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และวัตถุประสงค์ของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนกรอบการปฏิบัติงาน และรูปแบบแนวทางการขับเคลื่อนทรัพยากร

การวิจัยควรมุ่งเป้าหมายไปเพื่อการจำแนกคุณค่าของเมืองซึ่งมีบริบทที่ซับซ้อนเพื่อเข้าใจความหมายของชุมชนเหล่านั้น และนำเสนอแก่ผู้เยี่ยมชมในภาพรวม สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย และหน่วยงานการวิจัยต่างๆ ควรเข้ามีส่วนร่วมและสนับสนุนพัฒนางานวิจัยบนทิศทางของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ โดยเริ่มการทำงานร่วมกันตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค และนานาชาติ และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดทำเอกสาร ข้อมูล พัฒนาการของพื้นที่ย่านเหล่านั้น เพื่ออำนวยความ

สะดวกในการประเมินผลที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนนำมาปรับปรุงเชิงป้องกันและทักษะการดำเนินงานและบริหารจัดการ

ส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดเก็บเอกสารข้อมูล เพื่อเข้าใจสภาพปัจจุบันขององค์ประกอบของพื้นที่ย่านอันซับซ้อนหลากหลาย การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลคือส่วนที่สำคัญขององค์ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่เมือง เพื่อการสื่อสารกับทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนรุ่นใหม่และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมให้เขาเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

4.7 ความร่วมมือระหว่างประเทศ

ประเทศสมาชิกและองค์กรระหว่างประเทศทั้งของภาครัฐและเอกชนควรสร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชน รวมถึงให้ประชาชนมีส่วนร่วมในแนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์โดยการเผยแพร่องค์ความรู้จากกรณีศึกษาและการปฏิบัติให้เหมาะสมจากประเทศอื่นที่มีความแตกต่างทางภูมิทัศน์จากทั่วโลกเพื่อช่วยเพิ่มความแข่งแกร่งให้แก่เครือข่าย และการแบ่งปันองค์ความรู้ และการเสริมสร้างขีดความสามารถของพื้นที่

ประเทศสมาชิกควรประสานความร่วมมือระหว่างองค์การระหว่างประเทศ และองค์กรหรือหน่วยงานท้องถิ่นให้ขยายขอบเขตความร่วมมือเพิ่มมากขึ้น

การพัฒนาระหว่างประเทศและหน่วยงานตัวแทนความร่วมมือของประเทศสมาชิก รวมทั้งองค์กรภาคเอกชน และมูลนิธิควรกระตุ้นการพัฒนากระบวนการทางวิธีคิดที่จะช่วยในการพิจารณาการเข้าถึงภูมิทัศน์ชุมชนย่านประวัติศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบที่จะเข้ามาช่วยเหลือและโครงการที่เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชนนั้นๆ

5. บทสรุป

เอกสาร *“ข้อแนะนำเกี่ยวกับภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ (UNESCO Recommendation on the Historic Urban Landscape)”* เป็นเอกสารสำคัญที่เป็นกรอบความคิดต่อการมององค์รวมของสภาพแวดล้อมเมือง โดยมีฐานความคิดอยู่บนการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนาเมือง กล่าวคือ มีวัตถุประสงค์ที่จะใช้ต้นทุนมรดกทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ ที่เก็บสะสมมาตลอดหน้าประวัติศาสตร์การพัฒนาเมือง ทว่านำสิ่งต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้ให้ตอบโจทย์กับสังคมร่วมสมัย และอนาคตอันจะเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- UNESCO. (2001). **Recommendation on the Historic Urban Landscape.** Paris: UNESCO. 2011. Retrieved January 20, 2006, from http://whc.unesco.org/en/activities/638/